

ફેણાઈ-રેવાખંડ જૈવ સૃષ્ટિ મંડળ ધ્વારા આયોજીત
પ્રકૃતિનો મહોત્સવ-મહાયાત્રા તા. ૯ થી ૧૬ જાન્યુઆરી-૨૦૨૦.

મૂઢીયારી ગામના વડીલો ઢાંક (ડેકલી) વગાડી દેવની પુજા કરતા.

નરવાણીયા ગામે શાળાના બાળકો ધ્વારા સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ.

નિશાણા ગામના ગ્રામજનો ઢોલ વગાડી નાચગાન સાથે સન્માન કર્યું.

ફેણાઈ-રેવાખંડ જૈવ સૃષ્ટિ મંડળ ધ્વારા આયોજીત

❖ પ્રસ્તાવના :-

ગુજરાત રાજ્યના છોટાઉદેપુર જિલ્લાના કવાંટ, નસવાડી, બોડેલી, જેતપુર પાવી તાલુકાઓના ૮૦ જેટલા ગામ પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રામાં આવરી લેવામાં આવ્યા. આદિવાસી વિસ્તારમાં વર્ષોથી થયેલ પ્રકૃતિ રક્ષણ-સંવર્ધન બાબતનાં કાર્યોના પરિણામોની જાણકારી તથા આ વિસ્તારની જૈવ વિવિધતા અને તેની સાથે અનુટ રીતે જોડાયેલ આદિવાસી સંસ્કૃતિના વિવિધ વિષયો પર સભા સ્થાને તજજ્ઞો ધ્વારા વક્તવ્યો આપવામાં આવ્યા. તથા ગામડાના લોકો મહાયાત્રામાં ભાગ લઈ કુદરતને માણવાનો અનેરો લાવો લીધો. પોતાનો સામુદાયિક પ્રસંગને સામાજિક પ્રસંગ ગણીને પ્રચાર, સભા, ભોજન, મંડપ, માઈક વિગેરેનો ખર્ચ લોક ભાગીદારીથી કરવામાં આવ્યો.

❖ સભાનું સ્થળ મૂઢીયારી વિશેષ પ્રવૃત્તિ પ્રકૃતિ ઉત્સવ તા.૯/૧/૨૦૨૦ :-

- 1) પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રાની શુભ શરૂઆત મૂઢીયારીગામથી કરવામાં આવી. જેમાં ૫૦૦ થી વધુની સંખ્યામાં ગામના ભાઈઓ-બહેનો શાળાના બાળકો આ કાર્યમાં ભાગ લીધો. સભાના સ્થળેથી કુમારીકાઓ માથે જળકુંભ કળશયાત્રાથી શરૂઆત કરી.
- 2) ગામના ભૂવાઓ દ્વારા પરંપરાગત રીતે પુજા કરી નાળીયેર ચઢાવી. કળશયાત્રા સભાના સ્થળે પરત આવી. ખેત ઓજરો, ધાન્ય, અને જંગલની જડીબુટ્ટીઓની પુજા કરવામાં આવી. ત્યાર બાદ ભોજન પ્રસાદ લઈ છુટા પડ્યા.

❖ સભાનું સ્થળ ઝાબ ને બદલે નારવાણીયા વિશેષ પ્રવૃત્તિ સંસ્કૃતિ ઉત્સવ તા.૯/૧/૨૦૨૦. :-

સભાનું સ્થળ ઝાબ મુકામે રાખવામાં આવેલ પરંતુ સરખંચના ઘરે લગ્ન હોવાથી નરવાણીયા ગામે પ્રાથમિક શાળાના મેદાનમાં સભા મળી જેમાં પ્રા.શાળાના બાળકો તથા ગામના ભાઈઓ-બહેનો ઉપસ્થિત રહ્યા. સભાની શરૂઆત ખેત ઓજરો, ધાન્ય, જંગલની જડીબુટ્ટી અને વડીલોની પુજા અર્ચના કરવામાં આવી.

ડો.લીનાબેન ગુપ્તા :-

સભાને સંબોધન કરતાં જણાવ્યું કે, તમારી જીવનશૈલી, સંસ્કૃતિ, ખેતી પદ્ધતિ પરંપરાગત ચાલી આવતી હતી. જેમાં પરિવર્તન આવવાથી બાળકો કુપોષણનો ભોગ બને બાળકોમાં સિકલસેલ, ન્યુમોનિયા, બાળલકવો જેવા રોગોથી પીડાય છે. જેના જવાબદાર હોય તો તે વડીલો છે. મહુડાકૂલ અને સરગવાના પાન ફૂલ અને સીંગ વિશે વિગતે વિસ્તારથી સમજણ આપી.

રતનભાઈ રાઠવા :-

આજ સંસ્થાના પ્રમુખશ્રીએ જણાવ્યું કે વર્તમાન સમયમાં જે પરિવર્તન આવ્યા જેના મૂળમાં આજની શિક્ષણ પદ્ધતિ છે. આપણા બાળકોને જીવન શિક્ષણ આપવું પડશે. પ્રકૃતિનું શિક્ષણ આપણા બાળકોને પાઠ્ય પુસ્તકોમાં આપવું પડશે. અને ન શીખવીએ તો કુદરત આપણને તે સમજવાની ફરજ પાડશે, જે ભણાવવામાં આવે છે તે જીવનમાં કામ નથી આવતું જે કામ કરવામાં આવે છે તે ભણાવવામાં નથી આવતું.

રામસિંહભાઈ રાઠવા :-

જણાવ્યું કે હું જ્યારે નિશાળે જતો ત્યારે બે મુઠ ચણા અને સેકેલા મહુડાના ફૂલ લઈ જતાં જ્યારે ભૂખ લાગે ત્યારે ખાતા જે પૌષ્ટિક આહાર હતો. આપણા વડીલો દરેક જાતની ભાજી ખાઈ છે. જેના વડીલો સાક્ષી છે. જે આપણી સામે બેઠા છે. આપણા પરંપરાગત બાપ-દાદાઓથી ચાલતા આવતા ધાન્ય તરફ આપણા સમાજને પાછા વળવાનો સમય પાકી ગયો છે. અંતે મૂળ જગ્યાએ આવવું પડશે.

પર્વતભાઈ :-

સભામાં ઉપસ્થિત તમામ ભાઈઓ, બહેનો, બાળકોનો આભાર માની સભા પૂર્ણ થયેલ જાહેર કરી. નરવાણીયા પ્રા.શાળામાં રાત્રીરોકાણ કર્યું.

❖ સભાનું સ્થળ ભાભરને બદલે વડલી ગામે વિશેષ પ્રવૃત્તિ વન ઉત્સવ

તા.૧૦/૦૧/૨૦૨૦. :-

સભાનું સ્થળ ભાભર હતું પરંતુ સંજોગો અનુકુળ ન હોવાથી તેમાં ફેરફાર કરી વડલી ગામે રાખવામાં આવ્યું. જેમાં પણ થોડી મુશ્કેલી આવી. વડલી ગામના આગેવાન માવાસીંગભાઈ તેરસીંગભાઈ સાથે રૂબરૂ મુલાકાત કરી હતી. પરંતુ ગામ લોકોને મીટીંગની જાણ થઈ નહિ જેના કારણે થોડો વિલંબ થયો. પરંતુ ૧૨ વાગ્યા પછી ૧૦૦ જેટલા ભાઈ-બહેનો ભેગા થયા. અને પ્રા.શાળાના બાળકોએ પણ સભામાં ભાગ લીધો. સભાની શરૂઆત ખેત ઓજારો, ધાન્ય પાકો જડીબુટ્ટી અને વડીલોની પુજા કરી શરૂઆત કરવામાં આવી.

જમનાબેન કાર્યકર :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ-બહેનો-બાળકોને જણાવ્યું કે જંગલ આપણને શામાટે જોઈએ, જંગલ આપણા જીવનમાં કઈ રીતે ઉપયોગી છે. આપણને શુદ્ધ હવા મળે, બળતણ, જડીબુટ્ટીઓ, ગૌણવન પેદાશો, પશુઓનો ખોરાક, જંગલ આપણને જન્મ થી માંડી મરણ સુધી અનેક રીતે ઉપયોગી છે.

ડૉ. લીનાબેન ગુપ્તા :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ-બહેનો અને બાળકોને સંબોધન કરતાં જણાવ્યું કે આપણને જંગલ શા માટે જોઈએ છે. લોકોએ એનો જવાબ આપ્યો બળતણ, ઘર બાંધવા, બીજી કોઈ જરૂરિયાત ખરી, તમારે પશુ ધન ચરાવવા, જંગલની ઔષધિઓ, ગૌણવન પેદાશો માટે તમને જંગલ નથી. જોયતું મહુડો એ આદિવાસીઓનું કલ્પવૃક્ષ છે. મહુડાના ફૂલનો તમે શું ઉપયોગ કરો છો. ત્યારે લોકોએ જણાવ્યું કે મહુડાના ફૂલ વેચાણ કરીએ છીએ. બીજો કોઈ ઉપયોગ ખરો. ખાવા માટે ઉપયોગ કરો છો? પહેલા ખાતા હતા હમણાં નથી ખાતા. શા માટે નથી ખાતા? મહુડા ડોળીનું તેલ ખાવ છો? પહેલાં ખાતા હતા હમણાં નહિ. ખરેખર તમે સોનું આપીને ઘરમાં કચરો લાવો છો. એનું મને ભારોભાર દુઃખ છે. તમારા બાળકો કુપોષણનો શિકાર બને છે. તમે બાળકોને મહુડાના ફૂલ કેમ ખવડાવતા નથી. તમે તેમના હક્કનું છીનવી લો છો. બીટી કોટન ઉગાડી કપાસિયાનું તેલ તમે ખાવ છો એ કેટલે અંશે વ્યાજબી છે. અસલ વસ્તુને તમે છોડો છો. અને નકલ વસ્તુને તમે સ્વીકારો છો આ તમારું દુર્ભાગ્ય છે.

રતનભાઈ રાઠવા :-

“આજ” સંસ્થાના પ્રમુખે જણાવ્યું કે, આપણા બાળકો આપણું ભવિષ્ય છે. જેને આપણે જીવન શિક્ષણ આપવું જોઈએ. આવનાર દિવસોમાં પ્રકૃતિ શિક્ષણ અંગે નીતિ વિષયક કામગીરી કરવી પડશે. સરકારમાં આ અંગે રજૂઆત કરી અમલમાં મુકવા માટેની આપણે સાથે મળીને કરવું પડશે.

પર્વતભાઈ :-

સભામાં ઉપસ્થિત તમામ ભાઈઓ-બહેનો-બાળકો આપ સૌ કિંમતી સમયનો ભોગ આપી સભામાં હાજર રહ્યા તે બદલ આપ સર્વેનો હૃદય પૂર્વક આભાર માની સભા પૂરી થયેલ જાહેર કરી.

❖ સભાનું સ્થળ મોરાડુંગરી વિશેષ પ્રવૃત્તિ જૈવ વિવિધતા ઉત્સવ :-

મોરાડુંગરી મુકામે સભાનું સ્થળ ૨:૦૦ વાગે હતું પરંતુ મોરાડુંગરી મુકામે મરણ થવાથી સભા મુલતવી રાખી. ત્યાંથી મુંગલાવાંટ મુકામે સભાના સ્થળે ગયા.

❖ સભાનું સ્થળ મુંગલાવાંટ વિશેષ પ્રવૃત્તિ પોષણ ઉત્સવ તા.૧૦/૦૧/૨૦૨૦ :-

મુંગલાવાંટ ગામે પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રામાં જોડાયેલ યાત્રીઓ સભાના સ્થળે આવ્યા ત્યારબાદ ગામના વડીલોને આગળ બેસાડવામાં આવ્યા. સભાનું સંચાલન કરતા ગામના આગેવાન નટુભાઈ જીવણભાઈએ, ડૉ.શ્રીમતિ બહેનનું ફૂલહારથી સ્વાગત કર્યું. તથા ગામની આશાવર્કર, આંગણવાડી કાર્યકર, દ્રારા રંગપુર પી.એચ.સી. તથા ડૉ.લીનાબેન તથા રતનભાઈ, સુનિલભાઈ ડુબે, વિગેરેનું ફૂલહારથી સ્વાગત કર્યું તથા નર્સ બહેનોનું પણ સ્વાગત કરવામાં આવ્યું.

જમનાબેન :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ, બહેનો, બાળકોને સંબોધન કરતાં જણાવ્યું કે આજે મુંગલાવાંટ ગામે પોષણ ઉત્સવનો કાર્યક્રમ છે. આ ઉત્સવ રાખવાનો મૂળ હેતુ એ છે કે આપણા બાળકો કુપોષણથી પીડાય છે. આજે આપણી સમક્ષ રંગપુર પી.એચ.સી. દવાખાના તરફથી તથા ગામની બહેનો દ્વારા બનાવેલી દેશી વાનગીઓનું પ્રદર્શન મુકવામાં આવેલ છે. જેનું આપણે સૌ અનુસરણ કરવાનું છે. આપણા બાળકોને ખવડાવવું જોઈએ આપણી પાસે ઉપલબ્ધ હોવા છતાં આપણે તેનો ઉપયોગ કરતાં નથી એ આપણી કમનસીબી છે. સામે ટેમ્પા પર પોસ્ટરો લગાવેલ છે. જેમાં મહુડાના ફૂલની કેટલી બધી વાનગી છે. તથા સરગવાના પાનમાંથી શું શું બનાવી શકાય તે પણ દર્શાવેલ છે. તો આપ સર્વે સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ, બહેનો, માતાઓને મારા તો આપ સર્વે સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ, બહેનો, માતાઓને મારા બે હાથ જોડી વિનંતી કરું છું. આ વિચારને આપણે અમલમાં મૂકી કુપોષણથી મુક્તિ મેળવીએ એજ મારી પ્રાર્થના છે.

ડૉ.લીનાબેન ગુપ્તા :-

જમનાબેને જે કહ્યું તેમાં હું સુર પુરાવું છું. આપણા ગામમાંથી કેટલા ભાઈઓ માતાઓ અને બહેનો મહુડાના ફૂલનો ઉપયોગ કરે છે. સભામાંથી જવાબ મળ્યો કે પહેલાં બધા ખાતા હતા હાલમાં ખાતા નથી કેમ ખાતા નથી તો તેનો ઉપયોગ શું કરો છો? ત્યારે જવાબ મળ્યો કે બજારમાં જઈને વેચાણ કરીએ છીએ. વીસ કિલોનો શું ભાવ મળે છે? રૂ.૫૦૦ થી ૬૦૦ સુધીનો ભાવ મળે છે. કુટુંબ પરિવાર ચલાવવા માટે પુરતા પૈસા મળે છે? તો જવાબમાં ના ત્યારે એમણે કહ્યું તો તમે બાળકોને કેમ નથી ખવડાવતા, તમારા બાળકો કુપોષણનો ભોગ બને છે. અને બાળકોને દવાખાનાની લાલ-પીળી ટીકડીઓ ખવડાવો છો. તમારી પાસે સ્થાનિક કક્ષાએ પ્રકૃતિ પાસેથી તમામ ચીજ વસ્તુઓ ઉપલબ્ધ છે. જેનો ઉપયોગ કરી તમારા બાળકોને કુપોષણથી મુક્ત કરો ઉપાય આપણી પાસે હોવા છતાં બહાર ખોળીએ છીએ. બીટી કપાસનો દ્રાખલો આપી સમજાવ્યું કે તમે ૪૦ રૂપિયે કિલો કપાસ બજારમાં વેચાણ કરો છો. ત્યાં મીલમાં પ્રોસેસીંગ થઈ રૂ અને કપાસીયા છુટા પાડી રૂ માંથી કાપડ તૈયાર થાય અને કપાસમાંથી તેલ તૈયાર થાય છે. જે કપાસીયામાંથી કચરો આવે છે. જે આપણી ગાય ભેંસને કપાસીયા ખોળ તરીકે ખવડાવીએ છીએ. એમાં કેટલા પોષક તત્ત્વો હોય તમે વિચારો. કપાસને તૈયાર કરવા રસાયણિક ખાતર પેષ્ટિસાઈઝ દવાનો ઉપયોગ કરીએ છીએ. એ તેલ આપણે વાપરીએ છીએ. તમે સોનું આપી બજારમાંથી કચરો ઘરમાં લાવો છો. રંગપુર પી.એચ.સી.ના ડૉ. બેનશ્રીએ જણાવ્યું કે દવાખાનાની ટીકડીઓ તમને થોડા સમય માટે રાહત આપશે એલોપેથીક દવા એક રોગને કાબુમાં લાવે છે. અને બીજા રોગને આમંત્રિત કરે છે. માટે રોગને જળમૂળથી કાઢવો હોય તો કુદરતી જડીબુટ્ટીઓ માંથી બનાવેલ આયુર્વેદની દવા લાંબા ગાળે રાહત આપશે. રોગને જળમાંથી ઉખાડશે.

રતનભાઈ રાઠવા :-

“આજ” સંસ્થાના પ્રમુખશ્રીએ જણાવ્યું કે, આપણા બાળકોને કુપોષણથી બહાર લાવવા માટે સાદો સરળ ઉપાય છે. આપણી પરંપરાગત જીવનશૈલી હતી એ ફરીને ઉજાગર કરવી પડશે. આપણી સાથે જે વડીલો બેઠા છે, તેમની પાસેથી શીખ લેવી જોઈએ. આપણે આવનારી પેઢી માટે કામ કરવાનું છે.

નંદુભાઈ સી. :-

સભામાં ઉપસ્થિત મહાનુભાવો તથા ગામના વડીલો, ભાઈઓ, બહેનો, બાળકોનો આભાર માની સભા પૂર્ણ થયેલ જાહેર કરવામાં આવી.

❖ સભાનું સ્થળ સોઢવડ વિશેષ પ્રવૃત્તિ જંગલયાત્રા તા.૧૧/૦૧/૨૦૨૦ :-

પ્રકૃતિ મહોત્સાવ-મહાયાત્રાના ત્રીજા દિવસે સોઢવડ ગામે જંગલ યાત્રાનો કાર્યક્રમ હતો જેમાં ડૉ.લીનાબેન ગુપ્તા, સુનિલ ડુબે, ઈંગ્લેન્ડના પરદેશી બહેન શ્રી જોડાયા ભાંડાણ બાવા જંગલની માળી પર ભોંડાણ દેવ આવેલ છે. જેના દર્શન કર્યાં. ત્યાંથી પરત ફર્યા રસ્તામાં આવતી જડીબુટ્ટીઓ, ગૌણવન પેદાશ ભેગી કરતા આવ્યા સોઢવડ ગામની ડુંગરીની બાજુના મેદાનમાં ઉચેડા, સોઢવડ, મંદવાડા, પ્રા.શાળાના બાળકો ઉપસ્થિત રહ્યા તેમની સાથે ડૉ. લીનાબેન ગુપ્તા વાર્તાલાપ કર્યાં. જંગલના પશુ-પક્ષીઓની ઓળખ કરાવી. તેમજ ભાંડાણ બાવા જંગલમાં કઈ કઈ વનસ્પતિ આવેલ છે. તેની બાળકો પાસે જાણકારી મેળવી તેમજ રસ્તામાંથી એક બાળકને શાહુદીનો સુળો મળ્યો તે બાળકોને બતાવી તેની ઓળખાણ કરાવી. બાળકોને પ્રકૃતિ સાથે કેટલો સંબંધ છે જેના દર્શન થયા.

❖ સભાનું સ્થળ ભેખડીયા વિશેષ પ્રવૃત્તિ જલયજ્ઞ :-

ભેખડીયા મુકામે ૧૨-૩૦ કલાકે હનુમાન મંદિરથી પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રાની કળશ શોભાયાત્રા આદિવાસી સમાજની પરંપરાગત વાઘ ઢોલ-શરણાઈ સાથે નીકળી મહિલા સરોવર સ્થળે સભામાં ફેરવાઈ સૌ પ્રથમ જળની પુજા કરવામાં આવી તથા દેશી ધાન્ય બીજ તથા જંગલની જડીબુટ્ટીઓની પૂજા કરવામાં આવી ત્યારબાદ ગામના વડીલોનું કંકુ, ચોખા, ફૂલથી પૂજન કરવામાં આવ્યું. તથા ડૉ.લીનાબેન, સુનિલડુબેનું સ્વાગત કર્યું.

સ્તનભાઈ રાઠવા :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ-બહેનો, બાળકોને જણાવ્યું કે, આપણે આવનારી પેઢી જે આપણી સામે બેઠા છે તે બાળકોને આપણે દિશા આપવાની જરૂર છે. વર્તમાન સમયમાં જે બાળકોને શિક્ષણ મળે છે. તે કેવળ નોકરી માટે ભણે છે, જે ભણે છે તે જીવન જીવવામાં કામ આવતું નથી. આપણા બાળકોને પ્રકૃતિ વિશે, શિક્ષણ મળે, એવી નીતિ સરકારમાં બને તે માટે કામ કરવા જરૂરી છે. કારણ કે, પ્રકૃતિના વાતાવરણમાં બાળકો જીવનની જરૂરિયાતો સંતોષે છે. પોતાની મુશ્કેલીઓ અને સમસ્યાનું સમાધાન સ્વયં કેળવે અને જીવન જીવતા શીખે જ્યારે બાળકોને પ્રકૃતિના સાનિધ્યમાં આપતું શિક્ષણ તેમના મગજમાં વણાઈ જાય છે. એ ક્યારેય ભુસતું નથી. તથા સંસ્થા વિશે માહિતી આપી અમે બંને ભાઈઓના ભાગની જમીન સંસ્થામાં દાનમાં આપી. સંસ્થામાંથી વેતન પણ લીધા વગર અવરિત પણે સમાજના ઉત્થાન માટે કાર્ય કરું છું.

ડૉ. લીનાબેન ગુપ્તા :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ-બહેનો-બાળકોને પ્રશ્ન કરી ચર્ચાનો આરંભ કર્યો. પહેલા મહુડાના ફૂલ ખાતા હતા. વડીલો તરફથી હા માં જવાબ મળ્યો પરંતુ આજના યુવાનો, બાળકો, યુવતીઓ, મહુડાના ફૂલ કે ડોળીયાનું તેલ નથી ખાતા કેમ નથી ખાતા. ભગત બન્યા ત્યારથી નથી ખાતા મહુડાના ફૂલનો કેવો ઉપયોગ કરવો એ, આપણા પર આધાર રાખે છે. મહુડાના ફૂલમાં જે મિસ્લ લોહતત્વ પૌષ્ટિક આહાર છે. અને ડોળીયાના તેલમાં કોઈપણ જાતનું ભેજસેળ થતું નથી. મહુડાને તમે કોઈ દિવસ ખાતર આપ્યું, સરગવાના પાન-ફૂલ-સિંગનો ઉપયોગ કરીને રોટલા, રોટલી અગર દાળમાં મેળવી તમે ભોજનમાં ઉપયોગ કરો તો સાંધાના દુઃખાવા માટેની ક્ષીર દવા છે. દેશી બિયારણ વિશે માહિતી આપી.

તમે કોદરો, બંટી, ભેદી, રાળો, જુવાર, વિગેરે પાકો ઓછા વરસાદમાં પણ સારું ઉત્પાદન આપે છે. જ્યારે હાઈબ્રીડ બિયારણ બી.ટી. કપાસને વધારે પ્રમાણમાં પાણી, ખાતર દવા જોઈએ. સરવાળે હિસાબ કરો તો તમારા હાથમાં કઈ નથી આવતું. જે તમે કપાસિયા તેલનો ઉપયોગ કરો છો તે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે. તમે તમારા બાળકોનો વિચાર કરો કોઈ પણ બાળક તંદુરસ્ત નથી સિકલસેલ, ન્યુમોનિયા, બાળકલવો, મંદબુધ્ધિથી પીડાય છે. જે તમારી જીવન શૈલી ખાણી-પીણીમાં પરિવર્તન આવવાથી રિલાયન્સની એમ્બ્યુલન્સ ગામડે-ગામડે ફરે છે. આવનાર દિવસોમાં દેશી બીજ માટેની બીજ બેંક બનાવવા માંગીએ તો તમે આ દેશીબીજ બેંકમાં જોડાવા તૈયાર છો? હા. આવી બીજ બેંકમાંથી દા.ત. ૧ કિલો બીજ તમે લઈ ગયા તો જેમ બેંકમાં વ્યાજ સહીત લોન ચૂકવીએ છીએ તેમ બીજ બેંકમાં પણ વ્યાજ સહીત બીજ જમા કરવા.

રેઢુભાઈ દૂધ ડેરીના મંત્રી :-

પહેલા અમે દેશી બિયારણથી ખેતી કરતાં હતા. પરંતુ સરકાર અમને સબસીડી ધ્વારા અમને ખાતર આપવામાં આવ્યું. ઉત્પાદન સારું મળવાથી ધીમે ધીમે તેનો ઉપયોગ વધારે પ્રમાણમાં થયો, હવે ખાતર વગર પાકતું નથી. બિયારણ પણ હાઈબ્રીડ, કપાસ વિગેરેનો બહોળા પ્રમાણમાં ઉપયોગ થાય છે. હવે એમાંથી ધીમે ધીમે પાછા ફરીએ છીએ. અને ગાય આધારિત ખેતી તરફ વળીએ છીએ. પહેલા મહુડાના ફૂલ ખાતા હતા. ભગત બન્યા ત્યારથી બકરીઓ કાઢી નાખી. જે સ્વાસ્થ્ય માટે ઉત્તમ હતું પરંતુ ભગત લોકો જે બકરી પાળે તેમની સાથેનો સબંધ છોડતા હતા. ઉલટી ગંગા સારૂ થઈ જેથી કરી છોડવાનો વખત આવ્યો.

TV9 ના પ્રેસ રિપોર્ટર :-

રતન ભગતનું દિવ્યગ્રામ ભેખડીયા અંગેનું ઈન્ટરવ્યુ લીધું અને લીલાબેન સરખંચનું મહિલા સરોવરનું શ્રમદાન અંગેનું ઈન્ટરવ્યુ લીધું ત્યારબાદ ભોજન પ્રસાદ લઈ છુટા પડ્યા.

❖ સભાનું સ્થળ પાટડીયા જડીબુટ્ટી અને દેશી વૈધ સંમેલન :-

પાટડીયા ગામે, પ્રાથમિક શાળાના મેદાનમાં ચાર વાગે સભા મળી ખેત ઓજારો ધાન્ય પાકો તેમજ જંગલની જડી બુટ્ટીઓનું પૂજન કરવામાં આવ્યું ત્યાર બાદ ગામના વડીલોનું સન્માન કર્યું.

સભા સંચાલન શનાભાઈ :-

પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રામાં જોડાયેલા મહાનુભાવોનો પરિચય આપ્યો તથા સ્વાગત પ્રવચન કર્યું.

જમનાબેન :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ, બહેનો, વડીલો, બાળકોએ જણાવ્યું કે, સૌ પ્રથમ બાળકોનું પ્રશ્ન કર્યું કે મહુડાના ફૂલનો શું ઉપયોગ કરવામાં આવે છે? ત્યારે બાળકોએ જવાબ આપ્યો, મહુડામાંથી દારૂ બનાવે છે. બીજો ઉપયોગ શું કરો છો? વડીલોએ જવાબ આપ્યો બાળકોને ખબર નથી પહેલા અમે ખાતાં હતા ભગત થયા ત્યારથી છોડી દીધા ત્યારે આપણા બાળકોને વડીલો પાસે જે જ્ઞાન હોય તે આપવું જોઈએ, આપણા બાળકો કુપોષણનો ભોગ બને, સરગવાના પાન અને ફૂલ તથા સીંગમાંથી આપણને પૌષ્ટિક આહાર મળે, ભલે બાળકોને ફળ-ફળાદી ના આપી શકીએ, પણ આ બધી વસ્તુઓ આપણા ઘર આંગણામાં છે. જેનો હવે પછીથી ઉપયોગ કરશો. આ સાથે મારું વક્તવ્ય પુરૂ કરું છું.

નંદુભાઈ સી. :-

જંગલ આપણને કઈ રીતે ઉપયોગી છે. જંગલમાંથી ગૌણવન પેદાશો, જડીબુટ્ટીઓ, બળતણ, ઘર બનાવવા, વાતાવરણ સુધ્ધ બનાવે છે. એ કુદરત તરફથી મળેલ વસ્તુ છે. જેનું જાતન રક્ષણ અને સંવર્ધન કરવું જોઈએ. વન એ આપનું ધન છે. વડીલો પાસે પરંપરાગત જ્ઞાન છે. તે યુવાનો અને બાળકોને આપવું જોઈએ, નાડીને પારખી રોગનું નિદાન કરવાનું જે જ્ઞાન હતું તે ધીમે ધીમે લુપ્ત થતું જાય છે. જેને ફરી ઉજાગર કરવાની જરૂર છે. દાયાણ બહેનો, અભાણ અજ્ઞાન હોવા છતાં તેમને અનુભવના આધારે પ્રસુતિ કરાવવાનું જે જ્ઞાન હતું તે ફરી ઉજાગર કરવાની જરૂર છે.

ડૉ.લીનાબેન ગુપ્તા :-

બાળકો સાચી વાત કરતાં હોય છે. અમે ઘણા ગામડામાંથી બાળકો તરફથી જવાબ મળ્યો, મહુડાના ફૂલનો ઉપયોગ દારૂ ગાળવામાં થાય છે. વડીલો પહેલા મહુડાના ફૂલનો ઉપયોગ કરતાં હતા. હવે શા માટે નથી કરતાં? ત્યારે જવાબ મળે છે. ભગત થવાથી દારૂ ન પીવાય પણ મહુડાના ફૂલ તો ખવાય જેનો સાચો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. તાડના

વૃક્ષમાંથી જે સવારમાં નીરો મળે એ આયુર્વેદની દ્રષ્ટીએ ઉત્તમ છે. અને બપોર પછી ઉપયોગ કરીએ તો તે હાનિકારક છે. તેનો ગોળ પણ બને છે. તે પૌષ્ટિક છે. પહેલા પરંપરાગત દેશી બિયારણ થી ખેતી કરતાં કોદરો, બંટી, સોમલ, નાગલી, રાળો, જુવાર, ડાંગર, કરતા હતા. તે અસલી બિયારણ હતું તે છોડીને અન્યારે બીટી કપાસ, હાઈબ્રીડ બિયારણો રસાયણિક ખાતરનો ઉપયોગ કરવાથી ઉત્પાદન વધ્યું પરંતુ ગણિત સાથે હિસાબ કરીએ તો સરવાળે કંઈ નથી મળતું. આવનાર દિવસોમાં દેશી બિયારણ માટે બીજબેંક બનાવવા માંગીએ છીએ. તો તમારું ગામ બીજબેંકમાં જોડાવા તૈયાર છો કે કેમ? હાથ ઊંચા કરી સંમતિ આપો ત્યારે હાથ ઊંચા કરી સંમતિ આપી.

❖ સભાનું સ્થળ સિમલખડા હતું તેના બદલે ઢાંઢણીયા રાખવામાં આવ્યું તા. ૧૧/૦૧/૨૦૨૦. :-

પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રા સાંજના ૬ વાગે ઢાંઢણીયા મુકામે, ભાગોળે ભાથીજીના મંદિરે સભાના સ્થળે, પહોંચી ત્યાં ખેત ઓજારો, હથિયારો, વાંસની બનાવટો તથા દેશી બિયારણ, જડીબુટ્ટીઓ, શાકભાજી, પ્રદર્શન ખુલ્લું મુકવામાં આવ્યું.

સભાનું સંચાલન શનાભાઈ એલ :-

સભાની શરૂઆત કરતાં પહેલા પ્રકૃતિમાતા, નર્મદામાતા, ધરતીમાતા, રાણીકાજલ માતાના જયઘોષ કરાવ્યા. ત્યારબાદ, ખેતઓજારો, હથિયારો, દેશી બિયારણો, જડીબુટ્ટીઓ, અને શાકભાજીનું પૂજન ઢાંઢણીયા ગામની બે દીકરીઓ ધ્વારા કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ વડીલોનું પૂજન સન્માન કરવામાં આવ્યું. મહાયાત્રામાં જોડાયેલ મહાનુભાવોનું સન્માન કરવામાં આવ્યું.

જમનાબેન :-

સભામાં ઉપસ્થિત ભાઈઓ, બહેનો, માતાઓ, બાળકોને મારા નમસ્કાર પહેલાં આપણે અનેક જાતની ભાજી ખાતા હતા. અને પરંપરાગત દેશી બિયારણથી ખેતી કરતાં હતા. કોદરો, બંટી, ભેદી, રાળો, જુવાર વિગેરે આપણો ખોરાક હતો. જેમાં પરિવર્તન આવવાથી આપણા વિસ્તારમાં અનેક રોગોનું નિર્માણ થયું બાળકો કુપોષણનો ભોગ બન્યા. પહેલા મહુડાના ફૂલ ખાતા હતા, અન્યારે ખાવ છી? ત્યારે જવાબ મળ્યો અમે ખાઈએ છીએ, તો તમે તમારા બાળકોને પણ ખવડાવજો અને સરગવાના પાન ખાઈએ છીએ. તો તમે તમારા બાળકોને પણ ખવડાવજો, અને સરગવાના પણ, સીંગનો ઉપયોગ કરજો.

નંદુભાઈ સી. :-

આપણે પરંપરાગત ખેતી કરતાં હતા. જેમાં દેશી બિયારણ જેવા કે, મકાઈ, જુવાર, કોદરા, ભેદી, બંટી, સોમલ, પાકો કરતા હતા. જેમાં ઓછો વરસાદ હોય તો પણ સારો પાક આવતો હતો. જેમાં આપણને ગુણવત્તાલક્ષી અને લોહતત્વથી તંદુરસ્તી અને રાસાયણ મુક્ત ખોરાક આપણને મળતો હતો. પરંતુ ઓછી મહેનત અને વધુ ઉત્પાદન મેળવવા માટે, રસાયણિક ખાતર અને જંતુનાશક દવાનો વિશેષ ઉપયોગ કરવાથી આપણા વિસ્તારમાં અનેક રોગો આવ્યા છે. જેથી કરી આપણે મૂળ સ્થિતિ પર પાછા ફરીએ અને આપણી પાસે જે હસ્તકળા કૌશલ્ય છે. જે આવનારી પેઢીને તેનું જ્ઞાન આપવું જેથી કરી આપણી સંસ્કૃતિ જળવાઈ રહે. એ વાત સાથે મારી વાણીને વિરામ આપું છું.

સરખંચ શ્રી નાનુભાઈ :-

આદિવાસી જન ઉત્થાન ટ્રસ્ટ પ્રેરિત ફેણાઈ-રેવાખંડ જૈવ સૃષ્ટિ મંડળ દ્વારા પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રામાં ઉપસ્થિત તમામ મહાનુભાવોનું સ્વાગત કરું છું. આવકારું છું. જે આપણી સામે પ્રદર્શનમાં મુકેલ ધાન્ય પાકો, શાકભાજી તેમજ જડીબુટ્ટી મુકવામાં આવેલ છે. અમારા બાપદાદા અને અમે પણ અમારું પોતાનું બિયારણ વાપરતા હતા. પરંતુ ખેતી પધ્ધતિમાં બદલાવ આવવાથી જે અમારા પોતાના બિયારણ હતા તે લુપ્ત થવાના આરે છે. હવે હાઈબ્રીડ બિયારણ અને બીટી કપાસનું વાવેતર કરવામાં આવે છે. ખરેખર જે આપણું હતું તે બરાબર હતું પરંતુ વસ્તી વધારો અને વધુ ઉત્પાદન મેળવવા રસાયણિક ખાતરો અને જંતુનાશક દવાનો વિશેષ પ્રમાણમાં ઉપયોગ થાય છે. એ વાસ્તવિક છે.

શનાભાઈ એલ :-

ડુંગરાભીલ ભાષામાં પ્રકૃતિ (કુદરત)ના શોષણ વિશે ગીત રજૂ કરવામાં આવ્યું. ગીતના બોલ જાતો રહ્યો રો દાદો બધો જાતો રહ્યો રો કીડીને કીડની કાઢીત બધો જાતો રહ્યો રો. આ ગીતનો સાર એ છે કે, આદિવાસી વિસ્તારમાંથી પાણી, રેતી, પથ્થર, ખનીજ, વિગેરે વસ્તુઓ બહાર જાય છે. નાનામાં નાની વસ્તુથી માંડીને અમુલ્ય વસ્તુઓ આપણા વિસ્તારમાંથી જઈ રહી છે.

ડૉ. લીનાબેન :-

પૌષ્ટિક આહાર અંગે વાત કરતાં જણાવ્યું કે મહુડો એ આદિવાસીનું કલ્પવૃક્ષ છે. મહુડાના ફૂલમાંથી અનેક વાનગી બને છે. જે શરીર માટે સમતોલ આહાર છે. જેનો ઉપયોગ અવશ્ય કરવો તથા સરગવાના પાન, ફૂલ, સીંગનો ઉપયોગ રોજંદા ખોરાકમાં કરવો જેથી કરી તમારા બાળકો કુપોષણથી બહાર આવે અને સશક્ત બને. પરંપરાગત ખેતી અંગે જણાવ્યું કે તમારી પાસે જે ધાન્ય પાકો હતા જેવા કે, કોદરો, ભેદી, ભટી, સામલ, નાગલી, જુવાર, મકાઈ, તુવર, અળદ, વિગેરેની ખેતી કરતાં હતા તે ઓછો વરસાદ પડે તો પણ સારો પાક પાકતો હતો. પરંતુ વર્તમાન સમયમાં હાઈબ્રીડ બિયારણો, બીટી કપાસ, વિગેરેનું જે વાવેતર કરવામાં આવે છે. જેનો બીજ તરીકે એક વખત ઉપયોગ થાય છે. બીજ વખત તેનો ઉપયોગ થતો નથી હાઈબ્રીડ બિયારણ બીટી કપાસને જીવાતો સામે રક્ષણ મેળવવા જંતુનાશક દવાઓ રસાયણિક ખાતરોનો વધારે પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તથા નિંદામણ નાશક દવાનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જેથી કરી જમીનની તંદુરસ્તી જોખમાય છે. જમીનમાં સુક્ષ્મ જીવો અને પર્યાવરણ અને માનવ તંદુરસ્તી ઉપર માઈ અસર પડે છે. તમે બીટી કપાસ ઉગાડો છો. તે બજારમાં ૪૦ થી ૫૦ રૂપિયે ૧ કિલોના મળે છે. કંપની વાળા કપાસમાંથી ૩ છુટું પાડી કપાસના બીજ અલગ પાડે છે ૩ કાપડની મીલમાં જાય છે. અને બીજ તેલની મીલમાં જાય છે. જેનું કપાસીયા તેલ બને છે. બાકીનો કપાસીયા ખોળ બને છે. જે આપણા પશુ ધનને ખવડાવીએ છીએ. તમે સોનું આપીને ઘરમાં કચરો લાવો છો. દેશી બિયારણની બીજ બેંક બનાવવાની વાત લોકો સામે મૂકી જેમ બેંક માંથી પૈસાનું ધિરાણ મેળવીએ છીએ તેમ જ બીજ બેંકનો વહીવટ થશે. વ્યાજ સહીત બીજ બેંકમાં જમા કરાવવા પડશે. જેથી બીજ ખેડૂતોને આપી શકાય.

નાનુંભાઈ :-

બહેનશ્રી હું તમારી વાતનો વિરોધ કરવા નથી માંગતો પરંતુ પરંપરાગત દેશી બિયારણ થી કોઈ પણ ખેડૂતો ખેતી કરવા તૈયાર નથી કદાચ ખેડૂતો તૈયાર થાય જૈવિક ખેતી કરે, અને ઉત્પાદન કરે ત્યારે બધાને જે બજારમાં ભાવ છે. તેજ મળે છે. અમને બજાર મળતું નથી.

ડૉ.લીનાબેન :-

અમદાવાદના એક વેપારી સાથે વાત કરી નસવાડી તાલુકાનું ઢાંઢણીયા ગામના ખેડૂતો જૈવિક ખેતી કરવા તૈયાર થાય છે. ત્યારે વેપારીએ જણાવ્યું કે જેટલું ઉત્પાદન થયે તે બજાર કિંમત કરતાં ઊંચા ભાવે

ખરીદવાની સંમતિ આપી. અંતમાં સભા પૂર્ણ થયેલ જાહેર કરવામાં આવી.

❖ સભાનું સ્થળ આરાતીયા દેશી બિયારણ તા. ૧૨/૦૧/૨૦૨૦ :-

પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રા ચોથા દિવસે ક્વાન્ટ તાલુકાના આરાતીયા ગામે ૧૨ વાગે પહોંચી કાર્યક્રમની શરૂઆત કરતાં પહેલાં આદિવાસી સમાજની પરંપરા મુજબ ઢોલ-નગારા વાજીંત્રો સાથે નાચ ગાન કરતાં કરતાં ગામના દેવના સ્થાને ગયા. જ્યાં ગામનો પુજારી દેવને કંકુ ચોખા નારિયેળ વધેરીને ગામદેવની પુજા કરી સભાના સ્થળે આવ્યા.

જમનાબેન :-

પ્રદર્શનમાં મુકવામાં આવેલ દેશી બિયારણો, શાકભાજી, જડીબુટ્ટી, ખેત ઓજારો તથા વાંસની બનાવટોનું પૂજન આરાતીયા ગામની બે દીકરીઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું. તથા મધપુડાનું તેમજ વડીલોનું પૂજન કરાવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ પોતાનું વક્તવ્ય આપ્યું જેમાં બાળકોને પૂછવામાં આવ્યું કે મહુડાના ફૂલનું શું બને છે. ત્યારે બાળકોએ જવાબ આપ્યો દાડુ બને છે. પછી વડીલોને પૂછવામાં આવ્યું કે તમે મહુડાના ફૂલ ખાવ છો ત્યારે જણાવ્યું કે પહેલા ખાતા હતા અત્યારે નહિ. એ બાળકોને ખબર ન પડે તમે તમારા બાળકોને મહુડાના ફૂલના ઉપયોગ વિશે કેમ જ્ઞાન ન આપ્યું? વડીલો એ આપણી જીવતી જગતી બેંક છે. એમની પાસે જ્ઞાન રૂપી ખજાનો છે. તે આજના યુવાનો અને બાળકો એ લેવો જોઈએ. વડીલો આપણી સાથે છે. પહેલા આપણે દેશી બિયારણોથી ખેતી કરતાં હતા તે ફરીને એ તરફ વળવાની જરૂર છે. રસાયણિક ખાતરોથી અને રોગો આપણા વિસ્તારમાં જોવા મળે છે.

નંદુભાઈ સી. :-

આપણા ગામમાંથી સોમાભાઈ વિરમાભાઈ પાસેથી ૭ જાતના દેશી બિયારણ અમને મળ્યા જે પ્રદર્શનમાં આજે મુક્યા છે. તેઓ અત્યારે પણ દેશી બિયારણથી ખેતી કરે છે. જે ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે. ૬ થી ૭ જાતની આપણા વિસ્તારમાં ડાંગરની ખેતી થતી હતી દેશી અનાજમાં જે મીઠાસ હતી તે વર્તમાન સમયમાં હાઈબ્રીડ બિયારણ અને ક્યારીની અનેક જાતની ડાંગરમાં મીઠાશ નથી. પરંપરાગત ખેતીના સ્થાને વૈજ્ઞાનિક ઢબે ખેતી થવાથી વધારે પાણી રસાયણિક ખાતરોનો વધુ પડતો ઉપયોગ થતા જંતુનાશક દવાનો છંટકાવથી આપણા સમાજમાં સિકલસેલ એનીમિયાથી માંડીને હાર્ટના પણ રોગો આવી ગયા છે. આપણા જે દેશી વૈદ્યો હતા. નાડીને પારખીને જડીબુટ્ટીઓની દવા આપતા હતા તે ગણ્યા ગાંડીયા વૈદ્ય છે. જેને આપણે સૌ સાથે મળીને ફરી ઉજાગર કરવાની જરૂર છે.

ડૉ.લીનાબેન ગુપ્તા :-

જેઓ પોતાની વાત પ્રશ્નથી શરૂઆત કરી કે મહુડાના ફૂલ પહેલા ખાતા હતા અત્યારે કેમ ખાતા નથી. એનું કારણ શું? ત્યારે જવાબ મળ્યો અત્યારે સારું છે. એટલે નથી ખાતા અને બજારમાં જઈને ૫૦૦ થી ૬૦૦ રૂપિએ ૨૦ કિલો વેચી આવે છે. એક મહુડાના કેટલા માણ ફૂલ મળે? ત્રણ થી ચાર માણ એક મહુડાનું ઝાડ ફૂલ આપે એ પૈસાથી તમારું ગુજરાન આખું વર્ષ ચાલે છે. ના તો શા માટે મહુડાના ફૂલનું વેચાણ કરો છો? તમે તમારા બાળકોને કેમ નથી ખવડાવતા મારી સામે બેઠેલા તમામ બાળકો દુબળા-પતલા-કમજોર છે. બાળકો આપણું ભવિષ્ય છે. જ્યાંથી પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય ત્યાં તેનો જવાબ મળે છે. આપણી પાસે બધું હોવા છતાં બહાર ખોળીએ છીએ. મહુડાના ફૂલમાંથી લાડુ, બરફી, બિસ્કીટ, બને છે. જે દિલ્હીમાં ૧૨૦૦ રૂપિયે કિલો બિસ્કીટનું વેચાણ થાય છે. અને તમારી પાસે સરગવો છે. જેનો તમે દરરોજ ભોજનમાં ઉપયોગ કરો અને કુપોષણમાંથી મુક્તિ મેળવીએ.

ડોળીયાતેલનો કેટલા જણ ઉપયોગ કરો છો. તો એક ભાઈ જણાવ્યું કે હું હાલમાં પણ ઉપયોગ કરું છું. મારા ઘરે છે. બીજા ભાઈઓ કેમ ખાતા નથી ક્યા તેલનો ઉપયોગ કરો છો? કપાસીયા તેલનો ઉપયોગ તો સીંગતેલનો કેમ નહિ. જે સસ્તું મળે તે લાવીએ છીએ. એટલે તમે લોકો સોનું આપીને તમારા ઘરમાં ક્યરો ભરો છો. બીટી કપાસનો ગણિત સાથે દાખલો આપીને સમજાવ્યું કે તમે બીટી કપાસને રસાયણિક ખાતર, જંતુનાશક દવાનો ઉપયોગ કરી સારી રીતે માવજત કરીને કપાસ પકવો છો. એજ કપાસનું તેલ તમે ખાવામાં વાપરો છો. એ તેલ નથી એ ધીમું ઝેર છે જેના કારણે અનેક રોગો થાય છે. બીજા બેંક અંગે વિસ્તારથી વાત કરવામાં આવી બેંકમાં આપણે ખેતી ધિરાણ મેળવીએ છીએ. અને વ્યાજ સહીત પાછું આપીએ છીએ એજ રીતે બેન્કનો વહીવટ થશે. ૧ કિલો બિયારણ લીધું પાક થયા પછી વ્યાજ સહીત બીજા બેંકમાં જમા કરવું બીજું કે મધપુડો જ્યાંથી લાવ્યા હોય તે જગ્યાએ ફરીથી મુકી આવજો.

જે.ડી.રાઠવા નિવૃત્ત TDO :-

આપણે પહેલાં બધા દેશી બિયારણોથી ખેતી કરતાં હતા પરંતુ વસ્તી વધવાને કારણે ખેતીમાં પરિવર્તન આવ્યું અને હાઈબ્રીડ બિયારણો અને રસાયણિક ખાતરો આવવાથી ઉત્પાદન પણ વધારે થયું આપણી જરૂરિયાત પૂર્તિ થઈ પરંતુ કોઈપણ કાર્ય કરીએ એમાં લાભ અને ગેરલાભ એ બંને પાસાને મૂલવતા હોય છે. રસાયણિક ખાતરના ઉપયોગથી જમીનની ઉત્પાદન ક્ષમતા ધીમે ધીમે ઘટતી જાય છે. જમીનને ફરીને જીવંત બનાવવા કમ્પોસ્ટ ખાતરના ખાડા બનાવી તેમાં પશુઓનું ગોબર અને મુત્ર અને ક્યરો તેમાં નાખવો યોગ્ય રીતે કોહવાયા પછી આપણે ખેતરમાં નાખીએ ફરીને આપણે મૂળ જગ્યાએ આવીએ અહિયાં મારું વક્તવ્ય પુરૂ કરું છું. બધાને મારા રામ રામ.

❖ સભાનું સ્થળ નાખલ દેશી ખેતી ઉત્સવ તા.૧૨/૦૧/૨૦૨૦

:-

પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રા નાખલ મુકામે સાંજના ૫-૦૦ કલાકે પહોંચી નાખલ ગામની પ્રા.ગુ.શાળાના ઓટલા પર દેશી બિયારણો જડીબુટ્ટી અને શાકભાજી પ્રદર્શન મુકવામાં આવ્યા.

સભાનું સંચાલન :-

નાખલ ગામના રંગુભાઈ રાઠવા સભાનું સંચાલન કર્યું. દરેક મહાનુભાવોનું શબ્દોથી રંગુભાઈ રાઠવા સ્વાગત અને આવકાર પ્રવચન આપ્યું.

જમનાબેન રાઠવા :-

દેશી ખેતી પદ્ધતિ પર તેમનું વક્તવ્ય આપ્યું પહેલા ખેતી વડીલોથી ચાલી આવતી પરંપરાગત ખેતી કરતાં હતા તેમાં દેશી બિયારણ કોદરો, ભેદી, બંટી, સામેલ, જુવાર, અડદની ખેતી કરતાં હતા. ઓછો વરસાદથી પણ પાક સારો થતો હતો ધીમે ધીમે ખેતીમાં સુધારો આવતો ગયો તેમ રસાયણિક ખાતરો અને હાઈબ્રીડ બિયારણ થી ખેતી કરત થયા જે આપણા સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે.

નંદુભાઈ સી. :-

આજથી લગભગ ૩૦ થી ૩૫ વર્ષ પહેલાં આપણે પરંપરાગત બળદથી ખેતી કરતાં હતા અને અખાત્રી બીજથી ખેતીકામનું મુહુર્ત કરતાં ઉનાળામાં કરબ મારતા હતા. જમીન પોચી રહેતી હોવાથી કારબ થી ખેડ કરી વાવણી લાયક ગાર બનાવતા આપણા બાપદાદા બિયારણનું અનાજ અલગ થી રાખતા ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં સાચવીને રાખતા. સમય જતાં ખેતીમાં પરિવર્તન આવ્યું જેમાં રસાયણિક ખાતર હાઈબ્રીડ બિયારણો જંતુનાશક દવાઓ આવી શરૂઆતના તબક્કામાં ૧ થેલી યુરીયા વાપરતા હતા. તે ખેડૂત આજે ૧૫ થી ૨૦ થેલી યુરીયા ખાતરનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે. અને અનેક જાતની જંતુનાશક દવાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જેથી કરી પાપડી મળતી ઈયળ બફાઈ જાય છે. અળસિયાએ ખેડૂતના મિત્ર હતા જે જમીન પોચી કરવામાં અગત્યનો ભાગ ભજવતા હતા તે ખતમ થઈ ગયા જેથી કરી જમીનની

ઉત્પાદન ક્ષમતા ઓછી થવા લાગી. આત્મ પ્રોજેક્ટ હેઠળ સજીવ ખેતી તાલીમ શિબિર છોટાઉદેપુર મુકામે રાખવામાં આવી જેમાં મુખ્ય વક્તા તરીકે સુભાષ પાલેકર પોતે સજીવ ખેતી કરે છે. અને સરકાર તેમને એવોર્ડ પણ આપેલ છે. ૦ બજેટ થી ખેતી કઈ રીતે કરવી અને સેન્દ્રીય ખાતરોનું શું મહત્વ છે. અને વનસ્પતિના પાંદડા અને ગોમુત્રમાંથી દવા કઈ રીતે બનાવવી તે અંગે માર્ગદર્શન આપેલ છે. તો ફરીને આપણે મૂળ સ્થિતિમાં આવીએ.

રતનભાઈ ભગત :-

આપણી સામે અનેક પ્રશ્નો હતા એ તમને બધાને ખબર છે. એમાંથી આપણે કઈ રીતે બહાર આવ્યા એ આપ સૌ જાણશો. એ બાબત ખાસ કહેવાનું રહેતું નથી. પરંતુ આપણા બાળકો એ આપનું ભવિષ્ય છે. આપણા બાળકોને જીવન શિક્ષણ આપવું જોઈએ જે શાળામાં અક્ષર જ્ઞાન મળે એમાં કોઈ ગેરંટી આપવામાં આવતી નથી. શિક્ષણ પાછળ આપણે જે ખર્ચ કરીએ છીએ અને ૨૦ થી ૨૫ વર્ષ સમય જાય છે. છતાં નોકરી મળતી નથી કુદરતના ખોળેતમામ પ્રશ્નોનો જવાબ મળે છે.

જયંતીભાઈ રાઠવા:-

આપણી સામે દેશી બિયારણો, શાકભાજી, અને જડીબુટ્ટીઓનું પ્રદર્શન મુકવામાં આવેલ છે. જે આપણું હૃદય છતાં ભૂલી ગયા છે. જે ફરીને તાજું કરવાની જરૂર છે. સજીવ ખેતી અંગે પ્રચાર પ્રસાર ચાલુ છે. ગામડામાં અમુક ખેડૂતો સજીવ ખેતી અંગે પ્રયોગો કરવાની શરૂઆત કરેલ છે. તે આવકાર દાયક છે. જંગલની જમીનના પેન્ડીંગ દવાઓ છે. જેના નિકાલ માટે ખુબજ મોટી લડાઈ કરવી પડશે. જેના માટે બધાએ સંગઠીત થવું પડશે.

રતનભાઈ ભગત :-

જયંતીભાઈએ જે વ્યક્તિગત જંગલ જમીનના દાવાની વાત કરી તેમના શબ્દો હું પાછા ખેંચું છું. આપણે કયા પ્રશ્નો સામે લડાઈ કરીશું આપણે હકારાત્મક વલણથી સમાજ, સરકાર, અને સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના ત્રિવેણી સંગમથી સુખદ ઉકેલ લાવીશું.

❖ સભાનું સ્થળ ખસરા વિશેષ પ્રવૃત્તિ દેશી વાનગી તા. ૧૩/૦૧/૨૦૨૦ તા. ૧૩/૦૧/૨૦૨૦ ના રોજ પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રા ખસરા મુકામે પહોંચી

સભા સંચાલન રમેશભાઈ પી. :-

તાલુકા સદસ્ય શ્રી રમેશભાઈ પી. એ સભાનું સંચાલન કર્યું મહાયાત્રાના મહેમાનોનું શબ્દોથી સ્વાગત કર્યું, અને આવકાર પ્રવચન કર્યું.

નંદુભાઈ સી. :-

આજનો વિષય છે. દેશી વાનગી ઉત્સવ અહીંયા ઉપસ્થિત મોટી ઉંમરની જે માતાઓ બેઠી છે.અમને ખબર છે દા.ત. મકાઈ માંથી રોટલા રાબડી, મકાઈની થુલી, ઢાંઢણીયા, વિગેરે વાનગી બનાવતા. એવીજ રીતે ચીકણી જુવારમાંથી તલ તથા ગોળ નાખીને લાડવા બનાવતા માલીયા બનાવતા રોટલી તળીને બનાવતા ફાંગીયા બનાવતા, બાફીને ફાંગની ભાજી જેવી અનેક જાતની ભાજી બનાવતા ગૂંદાનો મોર, આંબલીનો મોર, ભીંડીની ભાજી બરફ, ઝરખલાની, મોખાની ભાજી. શાકમાં ચોળી, ગુવાર, ભીંડા, રીંગણ, કારેલા, પાપડી, રાણીકોળું, ભૂરું, મોટુંકોળું, વિગેરે શાક ઘર આંગણાના હતા જે શાક સુકાવવા જેવી હોઈ એને સુકવીને ઉનાળાની સિઝનમાં ઉપયોગ કરતા. આ બધું આપણે જાતે ઉગાડતા હતા તે બધું ભૂલી ગયા અને બજારના ગુલામ બની ગયા છે. આર્થિક

આબાદી લાવતું હોય તો ગામનો પૈસો ગામમાં અને બજારનો પૈસો ગામમ કઈ રીતે આવે તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

જમનાબેન રાઠવા :-

પૌષ્ટિક આહાર અંગે સવિસ્તારથી વાત કરીને સમજાવ્યું કે આપણી પાસે બધું હોવા છતાં આપણે બહાર ખોળીએ છીએ. મહુડાના ફૂલનો ઉપયોગ પહેલા કરતાં હતા હવે નથી કરતાં. સામે ટેમ્પા પરના પોસ્ટરમાં મહુડાના ફૂલમાંથી કઈ કઈ વાનગી અને છે. જે આજે પ્રત્યક્ષ આપણી સામે છે. મહુડાના ફૂલના લાડવા, ઢેબરાં, મુકેલ છે, જે પૌષ્ટિક આહાર તરીકે ઉત્તમ છે. સરગવાના પાનમાંથી બનાવેલ વાનગી આજે તમારી સામે પ્રદર્શન મુકેલ છે. થેપલા, રોટલા, મગનીદાળમાં સરગવાના પાન ઉમેરીને બનાવેલ છે. આપણા બાળકોને કુપોષણથી બહાર લાવવા હોય તો નિયમિત સરગવાના પાન મહુડાના ફૂલનો ઉપયોગ કરજો. સૌને મારા નમસ્કાર.

ડૉ. લીનાબેન :-

મહુડા ફૂલનો શું શું ઉપયોગ કરો છો. પહેલા શેકીને ખાતા તથા ચણા નાખીને લાડવા બનાવતા શીરો બનાવતા અત્યારે ખાવ છો? ના હવે એનો ઉપયોગ આછો થાય છે. બજારમાં જઈને વેચાણ કરીએ છે. કેમ ખાતા નથી કારણ શું પહેલાં અનાજ ઓછું મળતું હતું. અત્યારે પુરતા પ્રમાણમાં અનાજ મળે છે. એટલે ઉપયોગ ઓછો થયો અમે મહુડા ફૂલમાંથી લાડુ બનાવેલ છે. આ બધા વડીલોને ચાખવા માટે લાડુ આપ્યા. લાડુ ચાખ્યા પછી પુછવામાં આવ્યું કેવા લાડુ લાગ્યા ત્યારે જવાબ મળ્યો ખુબજ સ્વાદિષ્ટ છે. પછી સરગવાના પાન તથા બાજરીના લોટમાંથી વડા બનાવેલ તે પણ વડીલોને ચાખવા માટે આપ્યા. બીટી કપાસ કરો છો, ના અમે નથી કરતાં દેશી કપાસ કરીએ છીએ. જે બિયારણ સસ્તું હોય તે લઈ આવીએ છીએ. આખા ગામમાં નથી કરતાં કોદરા, બંટી, ભેદી, સામેલ, વિગેરે કરો છો. ત્યારે જવાબ મળ્યો અમારે પૂજામાં મુકવા માટે ભેદી ફરજિયાત જોઈએ, એટલે દરેક ખેડૂત થોડી ઘણી પણ ભેદી વાવે છે. ત્યારબાદ બીજબેકની વાત સવિસ્તારથી કરવામાં આવી તેમાં તમારું ગામ જોડવા માંગો છો. બધા હાથ ઊંચા કરી જવાબ આપો. ત્યારે બધાએ હાથ ઊંચા કરી સંમતિ આપી.

રતનભાઈ ભગત :-

શિક્ષણ એ જીવન જીવવાની કળા શીખવે છે. સામાન્ય રીતે શિક્ષણને અક્ષરજ્ઞાન જુદા જુદા વિષયોનું વાંચનને જ શિક્ષણ સમજી લેવામાં આવે છે. કેવળ નોકરી મેળવવા માટે શિક્ષણ મેળવવું એ શિક્ષણ નથી. ખરું જ્ઞાન સમાજ કુદરત પ્રકૃતિના સાનિધ્યમાંથી મળે છે. વડીલો દ્વારા ખળા ખેતરમાં વાર્તાના રૂપમાં જે જ્ઞાન મળે છે. તે જીવન પર્યંત યાદ રહે છે. સ્થાનિક વિસ્તાર ભૌગોલિક પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને શાળાના પાઠ્ય પુસ્તકો વિકસાવવાની જરૂર છે.

❖ સભાનું સ્થળ કોટબી તા.૧૩/૦૧/૨૦૨૦ વિશેષ પ્રવૃત્તિ પ્રકૃતિ :-
નંદુભાઈ સી :-

આપણા આદિવાસી સમાજમાં ઘણા બધા તહેવારો ઉત્સવો ઉત્સવો મેળવીએ છીએ. જેમાં દિવાસો, દિવાળી, હોવી જેવા મુખ્ય તહેવારો હોય છે. જેમાં આખા ગામના ભેગા મળી નક્કી કરતા હોય છે. તહેવાર ઉજવવા માટે, વડીલો યુવાનો યુવતીઓ બાળકોના અનેરો આનંદ જોવા મળે છે. તેમ આજે કોટબી મુકામે પ્રકૃતિ ઉત્સવ કુદરતને માણવા માટેનો ઉત્સવ છે. જંગલ એ આપણને કુદરત તરફથી મળેલ વારસો છે. જેનું રક્ષણ સંવર્ધન કરવાની આપણી સહયારી જવાબદારી છે. જંગલ આપણા જીવનમાં કઈ રીતે ઉપયોગી છે. આપણા પશુઓને, આહાર પુરો પાડે, બળતણ, ઘર બાંધવા, વાતાવરણને શુદ્ધ બનાવવા માટેનું કારખાનું છે. તેમજ જંગલમાંથી અનેક જાતની ગૌણવન પેદાશો, જડીબુટ્ટીઓ, આપણને મળે છે. એટલે આપણા બાપ દાદાઓ જંગલની ટોચ પર દેવોના સ્થાને બેસાડેલ છે. જેનું આપણે પૂજન કરીએ છીએ.

રતનભાઈ ભગત :-

આપણા બાળકોએ આપણું ભવિષ્ય છે. જીવન શિક્ષણની શરૂઆત નાનપણથી જ થાય છે. છાત્રાલયના બાળકો સાથે રતનભાઈ ભગત એક વખત ભાંડણ બાવાના જંગલમાં ત્યારે અમુક બાળકો આસપાસની વનસ્પતિના નામ નથી જાણતા તો આપણે તેમને વનસ્પતિના નામ અને તેના ગુણધર્મ વિશે સમજાવવું પડે, બાળકો સાથે લીંબુવાડી કામ કરતાં કરતાં આપણે જેમ એમને શીખવાડીએ

છીએ તેમ તેમની પાસે આપણે ઘણી વાતો શીખીએ પણ છીએ. કવાંટ તાલુકાની પ્રા.શાળાઓમાં ઘટ શિક્ષકોની વાત કરી અમે સમાજ તરફથી શિક્ષકો મુકવા માંગીએ છીએ. ત્યારે સરકારને પ્રવાસી શિક્ષક મુકવા માટેની નીતિ બનાવી જીવન શિક્ષણનો દાખલો આપ્યો. ત્રણ માસની પરમીશન મળી જેમાં ગુરુજીઓ દ્વારા નામાંકન વગરના બાળકોની યાદી બનાવી ૭ નવીન શાળાઓ ખોલવામાં આવી.

ડૉ. લીનાબેન :-

જંગલ તમને જોઈએ છે. શા માટે જોઈએ? બળતણ ખેત ઓજાર બનાવવા, ત્યારે વચ્ચે ગ્રામજનો બોલ્યા અમારા જંગલ જમીનના દાવા પેન્ડીંગ છે. ત્યારે લીનાબેન સખત શબ્દોમાં જણાવ્યું કે સામુદાયિક અધિકાર માટે બોલાવશો ત્યારે અડધી રાત્રે તમારી પડખે ઉભી રહીશ. પરંતુ વ્યક્તિગત જંગલ જમીન માટે મને ક્યારે પણ ન બોલાવતા. હાફેશ્વરનો દાખલો આપ્યો. ચારોલીના બધા ઝાડ કાપી જંગલ જમીનના પટ્ટા આપ્યા એ તમારા માટે બરાબર થયું નહિ એ જમીનમાંથી વર્ષ દરમ્યાન કેટલી ઉપજ થાય તેની તમે ગણતરી કરી છે. દા.ત. ૧ એકર જમીનમાં તમે કલો છોકે ૧૫ થી ૨૦ મણ કપાસ થાય છે. ત્યારે ૨૦ કિલોના ભાવ ૧૦૦૦ હોય તો ૨૦૦૦૦ આવક થાય એજ એકર જમીનમાં મહુડાના ૨૦ ઝાડ હોય ત્યારે એક ઝાડ ૩ મણ મહુડા આપે ત્યારે ૬૦ મણ મહુડાના ફૂલ આવે, ૩૬૦૦૦ ના મહુડાના ફૂલ થાય અને ડોળીની આવક જુદી થાય અને કોઈપણ જાતનો ખર્ચ નહિ અને કપાસમાં બિયારણ દવા ખાતર અને મહેનતનો હિસાબ કરો તો સારવારે કાંઈ મળતું નથી.

❖ સભાનું સ્થળ ધારસીમેલ દેશી બિયારણ ઉત્સવ. તા. ૧૪/૦૧/૨૦૨૦:-

સભા સંચાલન શનાભાઈ એલ. :-

પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રાનો છઠ્ઠો દિવસ છે. આજે ધારસીમેલ મુકામે, યાત્રામાં ઉપસ્થિત મહાનુભાવોનું સ્વાગત કરું છું. આવકારું છું. સૌ પ્રથમ આપણે ધાન્ય પાકો, શાકભાજી, જડીબુટ્ટી, અને ખેત ઓજારોનું પૂજન કરી કાર્યને આગળ વધારશું.

જમનાબેન :-

ધારસીમેલની બે દીકરીઓ ધ્વારા ખેત ઓજાર, ધાન્યપાકો, શાકભાજી, જડીબુટ્ટી, શાકભાજી વિગેરેનું પૂજન કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ વડીલોનું પૂજન કરવામાં આવ્યું. આપણે પહેલાં પરંપરાગત દેશી ધાન્ય પાકોથી ખેતી કરતાં હતા. દેશી બિયારણ જે આપણી સામે પ્રદર્શનમાં મુકેલ છે. જે બિયારણ જેવિક હતું ફરીને ઉત્પાદન મેળવવાની ક્ષમતા હતી જે હાઈબ્રીડ બિયારણમાં નથી. એ દર વર્ષ નવું ખરીદવા પડે છે. દેશી અનાજમાં જે પ્રોટીન, મીનરલ, પોષણક્ષમ હતું જેને આપણે છોડી દીધું. તે ફરીને આપણે પાછા લાવવાનું છે. આજે કોદારની કોદરી ૮૦ રૂ. કિલો વેચાય છે.

નંદુભાઈ સી. :-

આપણા બાપદાદાઓ પરંપરાગત દેશી બિયારણથી ખેતી કરતાં હતા. આવતા ચોમાસા માટે અલગથી બિયારણ રાખતા જેમાં જીવાત ન આવે તે માટે, ચૂલાની રાખોડીમાં અળદ,તુવર મઠ, વિગેરે મુકતા. એકજ ખેતરમાં સાત ધાનનું વાવેતર કરતાં જેમાં જુવાર, ડાંગર, કોદરો, તુવર, અળદ, તલ, અને સાંકળા ગાળે વાવેતર કરતાં અને દર વર્ષ જુદા જુદા ખેતરમાં પાકની ફેરબદલી કરતાં આજે પ્રદર્શનમાં મુકવામાં આવેલ જે બિયારણો છે. વડીલોને ખબર છે. ક્યા ક્યા બિયારણો છે. પરંતુ આજની યુવાન પેઢી અને જે આપણું ભવિષ્ય છે જે બાળકો આ બિયારણો

જાણતા નથી. જે આપણા ભુલાઈ ગયેલ બિયારણો છે. જે વારસામાં તેને જાળવી રાખવાનું છે. અને જે શાકભાજી આપણા ઘર આંગણની છે ગલકાં, ઝમડીયા, દુધી, પાપડી, રાણીકોળું, કંડોળા, કારેલા, રીંગણ, ભીંડા, જે આપણી માતાઓ સુકવી લેતી અને ઉનાળાની સિઝનમાં શાક તરીકે ઉપયોગ કરતી. પરંતુ અત્યારે દરેક ચીજ વસ્તુ માટે બજાર પર આધાર રાખીએ છીએ. અને બજારના ગુલામ બની ગયા છે. આપણી જે અસલ જીવનશૈલી હતી જેને ફરી ઉજાગર કરીએ. અને સ્વાવલંબન બનીએ તથા જંગલની જડીબુટ્ટી અને ગૌણવન પેદાશો અંગેની માહિતી આપી.

રામસિંહભાઈ રાઠવા :-

આ તમારી સામે બધું મુકેલ છે. તે બધું આપણું બિયારણ છે. જે બધું વિસરાઈ ગયું લુપ્ત થતું જાય છે. આપણે આવનારી પેઢીને

વારસામાં આપી જવાનું છે. આપણા બાપ દાદા લગનમાં પહેલાં ભેદીની કોદરી અને અળદની દાળ બનાવતા હતા. અત્યારે સમય બદલાયો તેમ જાત-જાતની વાનગી આપણા ગામડાના લગન, ભજનમાં જોવા મળે છે. અન્ય સમાજની નકલ કરી આપણી અસલ ખાણી-પીણી કુવાડીયાની ભાજી, આંબલીનો મોર, સીમડાના ફૂલ પણ ખાતા હતા. જે ખરેખર તંદુરસ્તી માટે યોગ્ય છે. ખરેખર આપણા બાપદાદા પાસે જે જ્ઞાન હતું તેનો પ્રચાર-પ્રસાર અને સંકલન થાય તે જરૂરી છે. ઔષધિની વાત કરી કકળિયુંની ઘાસ કાપતાં ઘા થયો હોય ત્યારે કકળિયુંનો રસ ઘા પર લગાવી પાટો બાંધી ફરીને કામ કરવા લાગી જાય. આપણા વડીલો પાસે જે જ્ઞાન છે. પશુવૈદ્યો, હાડવૈદ્યો પરંપરાગત જ્ઞાન જે અવસાન બાદ પુનઃ જીવંત કરવું મુશ્કેલ છે. જે જ્ઞાન આજના યુવાનોએ મેળવી લેવું જોઈએ.

રતનભગત :-

અનાજ બીજ બેંકની સવિસ્તારથી સમજણ આપી જેમ બેંકમાંથી ધિરાણ મેળવીએ છીએ. અને ફરી વ્યાજ સહીત ચૂકવીએ છીએ તેમ જે બીજ બેંકમાંથી બીજ લીધું હોય તેને ફરીને વ્યાજ સહીત ચુકવવું.

❖ સભાનું સ્થળ આમતાને બદલે નિશાણા રાખવામાં આવ્યું. :-

જમનાબેન :-

કાર્યની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ખેત ઓજાર, ધાન્ય પાકો, શાકભાજી, જડીબુટ્ટી વાંસની બનાવટોનું પૂજન કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ વડીલોનું પૂજન કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ દેશી ખેતી ઉત્સવ વિષય પર પોતાનું મંતવ્ય આપ્યું. પહેલાં બળદથી ખેતી થતી હતી અને દેશી બિયારણો હતાં. તે ધીમે ધીમે લુપ્ત થતાં જાય છે. જેને ફરી ઉજાગર કરવાની જરૂર છે. ટેમ્પા પર પોસ્ટરો લગાવવામાં આવ્યા છે. જે મહુડાના ફૂલમાંથી બનાવેલ જુદી જુદી વાનગીઓના છે. મહુડાના ફૂલનો શું ઉપયોગ કરશો? તો ખાવા માટે, સેકીને ખાઈએ છીએ. લાડવા બનાવીએ છીએ. તો આપણા ગામને ધન્યવાદને પાત્ર છે.

નંદુભાઈ સી. :-

આપણા બાપદાદાઓ દેશી ખેતી કરતા હતા. બળદથી કામ લેતા હતા. અને દેશી બિયારણો દરેક ખેડૂત પાસે હતા. ગમે એવી પરિસ્થિતિમાં સાચવીને રાખતા. બળદને એક કુટુંબના સભ્ય તરીકે રાખતા, પરંતુ ધીમે ધીમે ખેતીમાં પરિવર્તન આવવાથી બળદની જગ્યાએ ટ્રેક્ટરો આવી ગયા અહિયાં પણ ઉનાળામાં ટ્રેક્ટરથી ખેડાણ થાય છે. અને હાઈબ્રીડ બિયારણ બીટી કપાસ તથા જંતુનાશક દવા તથા રાસાયણિક ખતરાથી ખેતી થાય છે. આપણા જે દેશી બીજ હતાં તે ધીરે ધીરે લુપ્ત થતાં જાય છે. જે આરોગ્ય માટે લાભદાયી હતા. આપણા વિસ્તારમાં અનેક રોગો આવી ગયા. જેવા કે સિકલસેલ, એનેમિયા, ચીકનગુનિયા, ડેન્ગ્યું, તાવ, કેન્સર, લકવો, હાર્ટ, ડાયાબીટીસ, જેવા રોગો થાય છે. જેના મૂળમાં આપણી જીવન શૈલી ખાણી-પીણીમાં બદલાવ આવવાથી અનેક રોગો આપણા વિસ્તારમાં થયા.

રતનભગત

:-

આપણા આદિવાસી સમાજમાં જે પરિવર્તનો આવ્યા છે. જેમાં આજનું શિક્ષણ જવાબદાર આપણા બાળકોને જીવન લક્ષી શિક્ષણ આપવું પડશે. દુર્ગમ વિસ્તાર આદિવાસી છાત્રાલયમાં રહીને જે બાળકો પ્રા.શાળામાં અભ્યાસ કરી રહ્યા છે. જેઓને સફાઈ, રસોઈકામ, ગૌશાળાનું કામ, સમાજનું જ્ઞાન સાથે, સંસ્કારનું જ્ઞાન, આપવામાં આવે છે. જેથી કરી એ બાળકો કોઈપણ કાર્યમાં પાછા ન પડે, નિશાળા ગામનો છોકરો ભણીને ડોક્ટરની પદવી મેળવી છે. અને પોતાના ગામમાં દવાખાનું ખોલી સમાજના લોકોને પોતાની સેવા આપવાનું વિચારે છે. જે ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે. બીજબેંક અંગે વિગતે ચર્ચા કરી જેમ આપણે બેંકમાંથી ધિરાણ મેળવીએ છીએ. તે વ્યાજ સહીત બેંકમાં ભરીએ છીએ. તેમ બીજ બેંકમાંથી વાવેતર માટે લીધા હોઈ તેને વ્યાજ સહીત બીજ બેંકમાં જમા કરવા.

❖ સભાનું સ્થળ ઘટામલી વિશેષ પ્રવૃત્તિ વન ઉત્સવ :-

સભાનું સંચાલન શનાભાઈ સૌ પ્રથમ ફેણાઈમાતા રાણીકાજલમાતાની જય બોલાવી પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રામાં ઉપસ્થિત મહેમાનોનું સ્વાગત અને આવકાર પ્રવચન આપ્યું.

જમનાબેન

:-

કાર્યની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ખેત ઓજાર, ધાન્યપાકો, શાકભાજી, અને જડીબુટ્ટીઓનું પૂજન કરી વડીલોનું પૂજન કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ વનઉત્સવ વિશે, વક્તવ્ય આપ્યું. જંગલમાંથી કઈ કઈ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરીએ છીએ તેની વિગતે ચર્ચા કરવામાં આવી. જંગલએ અમારી જીવન માટે છે.

નંદુભાઈ સી. :-

આજનો વિષય છે. વન ઉત્સવ, જંગલ આપણા જીવનમાં કઈ રીતે ઉપયોગી છે. જંગલમાંથી આપણે ગૌણવન પેદાશો મેળવીએ છીએ. જડીબુટ્ટીઓ મેળવીએ છીએ. એટલેજ વન એ આપણું ધન છે. આપણા પશુધનને પોષણ પુરૂ પાડે છે. અને હવાને શુદ્ધ બનાવવાનું કારખાનું છે. વૃક્ષ જન્મથી માંડી મરણ સુધી સાથ આપે છે. માટે જંગલનું રક્ષણ અને સંવર્ધન કરવાની જવાબદારી સૌની છે. આવનારી પેઢી માટે કામ કરવાનું છે.

❖ સભાનું સ્થળ દામણીયાઆંબા :-

સભાનું સંચાલન શનાભાઈ એલ :-

સૌ પ્રથમ ધરતીમાતા, ફેણાઈમાતા, રાણી વિશેષ પ્રવૃત્તિ વન ઉત્સવ કાજલમાતા, પ્રકૃતિમાતાની જય બોલાવી પ્રકૃતિ-મહોત્સવ, મહાયાત્રામાં ઉપસ્થિત મહેમાનોનું સ્વાગત અને આવકાર પ્રવચન કર્યું.

જમનાબેન :-

આપણે પહેલા મહુડાના ફૂલ ખાતા હતા, હા અત્યારે નથી ખાતા કેમ નથી ખાતા સામે ટેમ્પા પર પોષ્ટર લગાવેલ છે. જેમાં મહુડાના ફૂલમાંથી અનેક વાનગી બને છે. લાડુ, બરફી, બિસ્કીટ, જે ઊંચા ભાવે વેચાણ થાય છે. જે પૌષ્ટિક છે. હવે પછીથી આપણા બાળકોને તમે ખવડાવજો જેથી કરી બાળકો કુપોષણનો ભોગ ન બને.

નંદુભાઈ સી. :-

જંગલ આપણને કઈ રીતે ઉપયોગી છે. જંગલ આપણને જન્મથી માંડી મરણ સુધી સાથ આપે છે. આપણી આજુબાજુ જે છે તે કુદરત છે. કુદરતથી કોઈ મોટું નથી વનનું રક્ષણ અને સંવર્ધન કરવાની આપણા હાથની વાત છે. આપણે આપણી જીવન શૈલી બદલવી પડે છે. જંગલમાંથી આપણો અનેક જડીબુટ્ટીઓ મેળવતા વન એ કુદરત તરફથી મળેલો વારસો છે. જે આવનારી પેઢીને વારસામાં આપતા જવાનું છે.

રતનભાઈ ભગત. :-

પ્રકૃતિ આજે અસંતુલિત પર ઉભી છે. વડીલોને ખબર છે, આ જંગલોનો એક ભવ્ય ભૂતકાળ હતો. પૃથ્વી પરના કીડીથી માંડી હાથી જેવા મહાકાય પશુ અને નાનાછોડથી માંડી વિશાળ વડ જેવા વૃક્ષો સમગ્ર જીવસૃષ્ટિને બચાવવું અત્યંત જરૂરી છે. આપણા બાળકોને આપણે શીખવાડવું પડશે. આપણા બાળકોને ગામનો ઈતિહાસ ભૂગોળની ખબર ન પડે અને પોતાના ગામની ઉગતી વનસ્પતિના નામ અને ઉપયોગની જાણકારી આપવી પડશે. આપણા બાળકોને પ્રકૃતિનું જીવનલક્ષી શિક્ષણ સ્થાનિક ભૌગોલિક વિસ્તાર પ્રમાણે શિક્ષણ મળે જેના નીતિ નિયમો સરકારમાં બને એ જરૂરી છે.

❖ સભાનું સ્થળ ગોયાવાંટ વિશેષ પ્રવૃત્તિ :-

સભાનું સંચાલન શનાભાઈએલ :-

પ્રકૃતિ-મહોત્સવ મહાયાત્રાનું સમાપન ગોયાવાંટ મુકામે કરવામાં આવ્યું. કાર્યક્રમની શુભ શરૂઆત કરતાં પહેલાં ક્ષત્રીય વીર ભાથીજી મહારાજ રાણીકાજલ માતા, ફેણાઈ માતા, ધરતી માતાની જયધોષ નાદ સાથે કરવામાં આવી. પ્રકૃતિ મહોત્સવ-મહાયાત્રામાં ઉપસ્થિત મહેમાનોનું ફૂલહાર સ્વાગત કરવામાં આવ્યું.

જમનાબેન :-

ગોયાવાંટ ગામની બે બાળાઓ ધ્વારા ભાથીજી મહારાજનું પૂજન કર્યા બાદ દેશી ધાન્ય પાકો, શાકભાજી, જડીબુટ્ટી ઓનું પૂજન કરી વડીલોનું પૂજન કરવામાં આવ્યું.

નંદુભાઈ સી :-

આજનો વિષય છે. જડીબુટ્ટી ઉત્સવ અને દેશી વૈધ સંમેલન છે. પ્રદર્શનમાં મુકવામાં આવેલ દેશી ધાન્ય પાકો, જડીબુટ્ટીઓ, અને શાકભાજી જે ધીમે ધીમે આપણી નજર સામે લુપ્ત થતું જાય છે. જેની યાદ તાજી કરવાની જરૂર છે. પરંપરાગત ખેતી કરતાં હતા. તેમાં ઉનાળાની સાંજનું દ્રશ્ય અનેરું લાગતું હતું. જમીન કલ્ટીવેટ કરવા જતી જુતો એકની પાછળ એક આવતી જેનું સ્થાન આજે ટ્રેક્ટરએ લઈ લીધું છે. આજે વૈજ્ઞાનિક ઢબે ખેતી કરતાં થયા છે. દેશી બિયારણની જગ્યાએ હાઈબ્રીડ બિયારણ આવ્યા, દેશી બિયારણની જગ્યાએ બીટી કપાસ આવી ગા્યો. રસાયણિક ખાતરો, જંતુનાશક દવાઓ, ઉત્પાદનમાં વધારો થયો પરંતુ અનેક રોગો આપણા વિસ્તારમાં આવ્યા, જે આપણે ખોરાક ખાઈએ છીએ તેમાં ગુણવત્તા નથી જેથી ફરીને મૂળ સ્થિત પર આવીએ. જંગલની જડીબુટ્ટીઓનું જ્ઞાન આપણા વડીલો પાસે હતું અને અત્યારે જે વડીલો આગળ બેઠા છે. તેમની પાસે એ જ્ઞાન છે. આપણા દરેક ગામમાં વૈધ (ભુવા) દાયાણ બહેનો, હાડવૈધો, પશુના વૈધો છે. તેમની પાસેથી આજના યુવાન ભાઈઓએ જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ. દા.ત. ઝેર ઉતારવાનું કામ ભુવા કરે છે. એ મંત્રોમાં કેવી તાકાત છે. દાયાણ બહેનો અભાણ હોવા છતાં પ્રસુતિ કરાવવાનું અનુભવનું જ્ઞાન છે. પરંપરાગત જ્ઞાનને ફરીને ઉજાગર કરવાની જરૂર છે.

લીનાબેન :-

તમે લોકો મહુડાના ફૂલ ખાવો છો? પહેલા મહુડા ફૂલ ખાતા હતા હાલમાં નથી ખાતા તેવો જવાબ મળ્યો. કેમ નથી ખાતા અત્યારે આર્થિક રીતે સુખી છીએ, પહેલાં અનાજ ઓછું હતું એટલે ઉપયોગ કરતાં હતા. ડોળીયા તેલનો ઉપયોગ કરો છો? પહેલા કરતાં હતા અત્યારે નહિ કરતાં. કેમ નહિ કરતાં? અત્યારે કપાસીયા તેલનો ઉપયોગ કરીએ છીએ. માજી સરખંચશ્રીએ જણાવ્યું કે આ બધું હતું પરંતુ એમાંથી ઓછું ઉત્પાદન મળતું હતું અત્યારે ૫૦ થી ૧૦૦ મણ જેવો બીટી કપાસ પાકે છે. પહેલા કરતા અત્યારે વધુ સારું છે. અને સભામાં બેઠેલા ભાઈઓ વડીલ જે વાત કરી એને સહકાર આપ્યો. પહેલાં દેશી કપાસ ૫ થી ૧૦ મણ થતો અત્યારે નાનામાં નાના ખેડૂતને ૨૫ થી ૩૦ મણ કપાસ પાકે છે.

રતનભાઈ ભગત :-

ડૉ.લીનાબેન જે ચર્ચા કરી એ ખુબજ દુરના ભવિષ્યની વાત કરે છે. એ સમજવી મુશ્કેલ છે. આપણે બધા સાથે મળી લુપ્ત થતી પરંપરાગત સંસ્કૃતિ જીવનશૈલીને ફરી ઉજાગર કરવાની વાત છે. બીજી વાત રહી શિક્ષણની અક્ષર જ્ઞાન શાળામાંથી મળે ડીગ્રીઓ પણ મેળવે છે. પરંતુ જીવન શિક્ષણની જરૂર છે.

ફેશાઈ-રેવાખંડ જૈવ સૃષ્ટિ મંડળ ધ્વારા આયોજીત
પ્રકૃતિનો મહોત્સવ-મહાયાત્રા તા. ૯ થી ૧૬ જાન્યુઆરી-૨૦૨૦.

મુકામે
મંદિરે

ગોયાવાંટ
ભાથીજના
સભા બેઠક.

ધારસીમેલ મુકામે દેશી બિયારણ ઉત્સવ.

નિશાણા ગામના ગ્રામજનો ઢોલ વગાડી નાચગાન સાથે સન્માન કર્યું.